

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

יום הכפורים

ופרשת וזאת הברכה

תשפ"ה

(שנה ח', גליון מס' 361)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

יום הכפורים ופרשת וזאת הברכה התשפ"ה

"ויצא מכלל אדם לכלל מלאך"

א. "ויללוי אמר, תמיה ואוריה לאיש חסידך, אשר נסיתו במסה, תריבהו על מי מריבה. האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו, ואת אחיו לא הכיר, ואת בניו לא ידע, כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו. יורו משפטך ליעקב, ותורתך לישראל, ושימו קטורה באף, וכליל על מזבחך. ברוך יהנה חילו, ופעל ידיו תרצה, מחץ מתנים קמיו, ומשנאיו מן יקומויו", (דברים, לג', ח' - יא').

ב. על מאמר הכתובים ¹, "כי המצנה הזאת אשר אנכי מצוך היום, לא נפלאות הוא ממך, ולא רחקה הוא. לא בשמים הוא, לאמר, מי יעלה לנו השמימה, ויקחה לנו, וישמענו אתה, ונעשנה. ולא מעבר לים הוא, לאמר, מי יעבר לנו אל עבר הים, ויקחה לנו, וישמענו אתה, ונעשנה. כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיה ובלבבך לעשותו", נחלקו רבותינו הראשונים כמלאכים זיע"א. וכדלהלן:

א. כתב רש"י הקדוש ² :

"כי קרוב אליך - התורה, ניתנה לכם בכתב ובעל פה".

והיינו :

שאותה המצווה, אשר היא קרובה, וניתן לעשותה בנקל, היא מצוות לימוד התורה הקדושה.

ב. כתב אדונינו הרמב"ן ³ :

"אבל, 'המצנה הזאת', על התשובה הנזכרת".

והיינו :

¹ דברים, ל', יא' - יד'.

² דברים, ל' - יד'.

³ דברים, ל' - יא'.

שאותה המצווה, אשר היא קרובה, וניתן לעשותה בנקל, היא מצוות לימוד התשובה.

והנה, בדבריהם הקדושים, יש לעיין:

א. האם דבריהם הקדושים, משלימים זה את זה, או שהם נחלקים זה על זה?

ב. לדברי אדונינו הרמב"ן זיע"א, שמצוות התשובה היא דבר כל כך קרוב, מפני מה, קשה לנו לשוב בתשובה?

ידועים ומפורסמים, דבריו הקדושים של אדונינו הרמב"ם זיע"א⁴:

"וְלָמָּה לֹא זָכָה לְוַי בְּנַחֲלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְבִזְתָּהּ, עִם אֶחָיו?

מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לְעַבֵּד אֶת ה', לְשִׁרְתּוֹ, וּלְהוֹרוֹת דְּרָכָיו הַיְשָׁרִים וּמִשְׁפָּטָיו הַצַּדִּיקִים לְרַבִּים!

שְׁנַאֲמַר⁵, 'יִוְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב, וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל'.

לְפִיכֶךָ, הִבְדִּילוּ מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם,

לֹא עוֹרְכִין מִלְחָמָה כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נוֹחֲלִין, וְלֹא זוֹכִין לְעֲצֻמֹן בְּכַח גּוֹפֹן,

אֲלֵא, הֵם חֵיל הַשָּׁם!

שְׁנַאֲמַר⁶, 'בְּרַךְ ה' חֵילוֹ'.

וְהוּא, בְּרוּךְ הוּא, זוֹכֶה לָהֶם,

שְׁנַאֲמַר⁷, 'אֲנִי חֹלְקֶךָ וְנַחֲלֶתְךָ'.

וְלֹא שֶׁבֵט לְוַי בְּלִבָּד,

⁴ פי"ג מהלכות שמיטה ויובל הי"ב והי"ג.

⁵ דברים, לג' - י'.

⁶ דברים, לג' - יא'.

⁷ במדבר, יח' - כ'.

אֵלָא, כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל בְּאֵי הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נִדְבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ, וְהִבִּינוּ מִדְּעוֹ, לְהַבְדִּיל
לְעַמֵּד לְפָנָי ה', לְשָׂרְתוֹ, וּלְעַבְדּוֹ, לְדַעַה אֶת ה',

וְהַלֵּךְ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂהוּ הָאֱלֹהִים,

וּפְרָק מֵעַל צְוָאָרוֹ, עַל הַחֲשָׁבוֹנוֹת הַרְבִּים אֲשֶׁר בִּקְשׂוּ בְּנֵי הָאָדָם,

הָרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קִדְשׁ קִדְשִׁים, וַיְהִי ה' חֲלָקוֹ וְנִחַלְתּוֹ, לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים!

וַיִּזְכֶּה לוֹ, בְּעוֹלָם הַזֶּה דָּבָר הַמְסַפֵּיק לוֹ, כְּמוֹ שֶׁזָּכָה לַכֹּהֲנִים לְלוּיִם!

הָרִי דָּוִד עָלָיו הַשְּׁלוֹם, אוֹמֵר ⁸, 'ה' מְנַת חֲלָקֵי וְכוֹסֵי, אֶתְּהָ תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי.

ובדבריו הקדושים, יש לעיין:

מהו הכוח שהיה בשבט לוי, עד כדי כך, שכל אחד ואחד שיושב ועוסק בתורה,
הרי הוא בכללם?

ג. את מאמר הכתוב ⁹, "פָּחַז כַּמִּים אֶל תּוֹתֵר, כִּי עָלִיתָ מִשְׁכַּבֵּי אָבִיךָ, אִז חֲלַלְתָּ
יְצוּעֵי עֲלֶה", תירגם אונקלוס:

"רְאוּבֵן בּוֹכְרֵי אֶתְּ, חִילֵי וְרִישׁ תִּקְפִּי, לָךְ הָוָה חֲזִי לְמַסַּב תִּלְתָּא חוֹלְקִין - בְּכִירוּתָא
כְּהֻנָּתָא וּמַלְכוּתָא".

והנה, על מאמר הכתוב ¹⁰, "רְאוּבֵן בְּכָרֵי אֶתְּהָ, כַּחֲסֵי וְרֵאשִׁית אוֹנֵי, יִתֵּר שְׂאֵת וְיִתֵּר
עַז. פָּחַז כַּמִּים אֶל תּוֹתֵר, כִּי עָלִיתָ מִשְׁכַּבֵּי אָבִיךָ, אִז חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עֲלֶה", כתב רש"י
הקדוש:

" יִתֵּר שְׂאֵתֵי - ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, לשון נשיאות כפים.

יִתֵּר עַז - במלכות, כמו יִתֵּן עַז לְמַלְכוֹ ¹¹,

ומי גרם לך להפסיד כל אלה?

⁸ תהילים, טז' - ה'.

⁹ בראשית, מט' - ד'.

¹⁰ בראשית, מט', ג' - ד'.

¹¹ שמואל א', ב' - י'.

'פחזו כפמים' - הפחזו והבהלה אשר מיהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם.

לכך, 'אל תותרי' - אל תרבה ליטול כל היתרות הללו, שהיו ראויות לך.

ומהו הפחזו אשר פחזת?

'כי עלית משכבי אביך אז חללתי' - אותו שם שעלה על יצועי, והיא השכינה שהיה דרכה להיות עולה על יצועי."

והנה, על אף מאמר הכתוב¹², "ויהי בשפן ישראל בארץ ההיא, וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו, וישמע ישראל, ויהיו בני יעקב שנים עשר", כבר דרשו רבותינו ז"ל¹³:

"אמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יונתן -

כל האומר ראובן חטא, אינו אלא טועה!

שנאמר¹⁴, 'ויהיו בני יעקב שנים עשר', מלמד, שכולן שקולים כאחת!

אלא, מה אני מקיים¹⁵, 'וישכב את בלהה פילגש אביו'?

מלמד, שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב - כאילו שכב עמה."

והנה, עוד מצינו בגודל מעלתו של ראובן, לדברי רבותינו ז"ל¹⁶:

" וישב ראובן אל הבורי¹⁷, והיכן ה'יה? ...

רבי אליעזר אומר, בשקו ובתעניתו ...

¹² בראשית, לה' - כב'.

¹³ שבת, נה' ע"ב.

¹⁴ בראשית, לה' - כב'.

¹⁵ בראשית, לה' - כב'.

¹⁶ בראשית רבה, פרשה פד', יט'.

¹⁷ בראשית, לז' - כט'.

אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מַעֲוֹלָם לֹא חָטָא אָדָם לְפָנַי וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, וְאַתָּה פָּתַחְתָּ
בְּתְשׁוּבָה תַּחֲלָה,

חֲיִיד, שְׁבֹן בְּנֵד עוֹמֵד וּפּוֹתַח בְּתְשׁוּבָה תַּחֲלָה.

וְאַיִזָּה?

זֶה הוֹשֵׁעַ,

שְׁנַאֲמַר¹⁸, 'שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל, עַד ה' אֶלְהֵיךָ'."

ד. והנה, ידועים ומפורסמים, דבריו של מרנא הגה"ק רבינו חיים שמולאביץ
זיע"א¹⁹:

שטעם הדבר, שקראתו התורה הקדושה לראובן, בלשון²⁰, "וַיִּלְךָ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת
בְּלֵקָה פִּילְגֶשֶׁת אִבְיוֹ", על אף, שרק בלבד יצועי אביו -

²¹ "ונראה מזה, שמידת הבהילות וה-"פחז פמים", סופה להביא את האדם לידי
כד,

שהבהילות, מערערת את האדם לגמרי, ועשוי הוא להתדרדר עד שאול תחתית,

ודיברה התורה, על שם סופה של מידה זו."

ובעניין זה, נראה לבאר כדלהלן:

שלעולם, על אף שהיה ראובן קדוש עליון, ושקול כשאר אחיו הקדושים,

מכל מקום, הוא איבד את ג' המעלות, של: בכורה, כהונה ומלכות,

ללמד דעת, לכל בני ישראל, ובבחינת "מגלגלין זכות, על ידי זכאי"²² -

¹⁸ הושע, יד' - ב'.

¹⁹ בספרו הקדוש "שיחות מוסר", (מאמר כד', תשלב').

²⁰ בראשית, לה' - כב'.

²¹ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

²² שבת, לב' ע"א.

בבא בתרא, קיט' ע"ב.

שאם גדול ונשגב מעין כמותו, איבד את אותם ג' המעלות, בעבור עניין "פחז פמים",

על אחת כמה וכמה, כל אדם ואדם, אשר אין בכוחו להשיג את מעלתו של ראובן, שכאשר יש בו את עניין "פחז פמים", עלול הוא לאבד את כל מעלותיו.

ובביאור הדבר, שאיבד ראובן את ג' עניינים אלו, בדווקא, כתב הגה"ק רבינו חיים פרידלנדר זיע"א²³, וזה תורף דבריו:

א. בכורה:

טעם הדבר, שהבן הבכור מקבל פי שניים בנחלת אבותיו,

הוא, מחמת היותו גדול הבנים, ותפקידו, להתוות את דרך האב לשאר אחיו.

ומכיוון שמצינו אצל ראובן, את עניין "פחז פמים", לקח ממנו יעקב אע"ה את מעלתו זו, ונתנה ליוסף הצדיק הע"ה,

שכן, "בלבול הדעת, הנובע מחיסרון במנוחת הנפש ויישוב הדעת"²⁴,

ומשכך, "אילו היה במנוחת הנפש שלימה, ברוגע ושלווה, ובשיקול דעת נכונה, ולא בבלבול ובהלה, היה שוקל יותר את צעדיו"²⁵.

ואם כן, "שורש של בהילות ובלבול הדעת, לא יכל לתת לו את המעלות המגיעות לו כבכור,

מפני שלפי כוחות ותכונות הנפש שיש לו, המעלות אינם מתאימות לו"²⁶.

ב. כהונה:

עבודת הכהונה, דורשת יישוב הדעת, בכמה וכמה עניינים,

²³ בספרו הקדוש "שפתי חיים" על התורה, (בראשית, עמודים תקיח'-תקכז').

²⁴ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

²⁵ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

²⁶ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

הן בעניין כוונות הכהן ומחשבותיו בעת הקרבת הקרבנות, והן בעניין תפקידו כמורה הוראות בישראל,

וכמאמר הכתוב בפרשתן ²⁷, "יורו משפטיך ליעקב, ותורתך לישראל".

ומשכך, "אין תפקיד הכהונה מתאים לו לפי תכונותיו, שיוכל לעשות את עבודת הכהונה בשלימות הנצרכת,

לכן, יעקב, מתוך האחריות לבניין כלל ישראל שהיתה בו, אמר לראובן... שאינו ראוי לקבל מעלת הכהונה" ²⁸.

ג. מלכות:

תפקיד המלוכה, מחייב מנוחת נפש,

וכמו כן, הנהגת המלוכה, מחייבת סבלנות ומתינות.

והנה, "שלימות מעלותיו של המלך, תלויה במידת מנוחת הנפש שיש לו,

וראובן, שהיתה תכונתו "פחז פמים", חוסר מנוחת הנפש,

בהתאם לכך, ניטלה ממנו חלק המלוכה" ²⁹.

ולהלך יתבאר, היאך הדרך לזכות "למנוחת הדעת וליישוב הדעת".

ה. בעניין רבי אליעזר בן הורקנוס, מצינו באבות דרבי נתן ³⁰, אודות אותו

היום שבא הורקנוס אביו להדירו מנכסיו:

"אמרו, אותו היום נתן עיניו רבן יוחנן בן זכאי ברבי אליעזר, ואמר ליה, פתח ודרוש,

אמר ליה, איני יכול לפתוח,

²⁷ דברים, לג' - י'.

²⁸ לשון הקדוש של רבינו זיע"א.

²⁹ לשון הקדוש של רבינו זיע"א.

³⁰ נוסחא א', פרק ו', פסקא ג'.

דחק עליו, ודחקו עליו התלמידים, עמד, ופתח ודרש בדברים שלא שמעתן אוזן מעולם,

כל דבר ודבר שיצא מפיו, עמד רבן יוחנן בן זכאי על רגליו, ונשקו על ראשו, ואמר לו, רבי אליעזר - רבי, אמת למדתני".

והנה, מצינו במסכת סוכה ³¹, לעדותו של רבי אליעזר בן הורקנוס:

"מימי לא קדמני אדם בבית המדרש, ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין, ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם.

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי -

מימיו לא שח שיחת חולין, ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא קדמו אדם בבית המדרש, ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הרהר במבואות המטונפות, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש, חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים.

וכן היה רבי אליעזר, תלמידו, נוהג אחריו".

ובביאור הסתירה הנראית לעין כל, שמצד אחד אמר רבי אליעזר בן הורקנוס "דברים שלא שמעתן אוזן מעולם", ומצד שני "לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם",

ביאר הגה"ק רבי אברהם יצחק הכהן קוק זיע"א ³²:

שמחמת דביקותו של רבי אליעזר בן הורקנוס, בתורתו של רבו - רבן יוחנן בן זכאי,

גם כאשר הוא היה לומד דברים חדשים, הרי שרבו היה עומד לנגד עיניו בכל עת, היאך הוא לומד ורואה את פני הדברים.

³¹ כח' ע"א.

³² "מאמרי הראי"ה", (מכתבים, על הגאון רבי אברהם מסוכטשוב זצ"ל).

והנה, בעניין שורש נשמתו של רבי אליעזר בן הורקנוס, מצינו בדברי ה"זוהר
חדש"י³³ :

"וְעַל דִּיהֶב עֵיטָא לְמַרְמֵי לְבִירָא, אֵיתְפֵּס אִיהוּ בְּבִירָא, וְאִשְׁתְּזִיב.

וְדָא אִיהוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, כִּד תְּפָשׂוּהוּ לְמִינּוּת, וִיִּהְבִּיהוּ בְּבִירָא, וְאִשְׁתְּזִיבַת
נְשָׁמְתִּיהָ דְרֵאוּבֵן"³⁴.

וכתב על זה, הגה"ק בעל "בני יששכר" זיע"א³⁵ :

"וידוע, דבעבור זה נקרא רבי אליעזר הגדול, על שהיה גלגול ראובן בכור ישראל.

על כן, הוא ניצול מן גזירת עשרה הרוגי מלכות³⁶, רק נתפס והשליכוהו אל הבור
וניצול אחר כך³⁷, כמו שפסק על יוסף - 'השליכו אתו אל הבור ... למען הציל
אתו' וכו'³⁸.

ושארי השבטים שמכרוהו, נתגלגלו בעשרה הרוגי מלכות, וקבלו עונשן על
שגרמו ליוסף אבידת עשרה טיפין דאזדריקו למגנא³⁹,

על כן, כאשר סיפר רבן יוחנן בן זכאי - רבו של רבי אליעזר שְׁבָחוּ, הנה שיבחו
'בור סיד שאינו מאבד טיפה'⁴⁰."

ונראה לבאר בזה :

³³ "מדרש הנעלם", (מדרש איכה, מאמר ב' - עשרה הרוגי מלכות).

³⁴ ותרגום דבריו הקדושים:

וְעַל שְׁנֵתָן {-ראובן-} הַעֲצָה לְזַרְקוֹ לְבָאָר, הוּא נִתְפֵּס בְּבָאָר, וְנִצַּל.

וְזֶהוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, כִּשְׁתְּפִשׂוּהוּ לְמִינּוּת, וְנִתְנָהוּ בְּבוֹר, וְנִצַּלָה נְשָׁמְתוֹ שֶׁל רֵאוּבֵן.

³⁵ מאמרי חודש תשרי, מאמר יב'.

³⁶ שהיו גלגולי שבטים שמכרו את יוסף.

³⁷ עבודה זרה, טז' ע"ב.

³⁸ בראשית, לז' - כב'.

³⁹ "תיקוני זוהר", (דף קי' ע"א).

⁴⁰ אבות, פ"ב מ"ח.

שרבי אליעזר בן הורקנוס, בא לתקן את עניין "פחז פמים"⁴¹, שהיה אצל ראובן, וכמו שנתבאר לעיל⁴², שדבר זה, נבע מחיסרון ביישוב הדעת. ועל ידי כך, שהיה רבי אליעזר בן הורקנוס, דבק בתורתו של רבו ומתיישב בה, הוא זכה לתקן, את העניין הלזה, אצל ראובן.

ו. ידוע ומפורסם הדבר, שפרעה, הוא יצר הרע בעצמותו. וכפי שכתב אדונינו הרמב"ם זיע"א, לבנו רבינו אברהם זיע"א⁴³:
"וַיֵּשׁ לָךְ בְּנֵי לְדַעַת, כִּי פִרְעָה מְלֶךְ מִצְרַיִם, הוּא יֵצֵר הָרַע בְּאַמַּת ... וּמֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלֵינוּ הַשָּׁלוֹם, הוּא הַשֶּׁכֶל הָאֱלֹהִי ... וַיְדַעַת, כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם אֲשֶׁר שָׁלַט בָּהֶם פִּרְעָה הַרְשָׁע, וְעַבְדוּהוּ בַעֲבוּדַת פֶּרֶךְ".
וכעין זה, כתב רבינו הרמח"ל זיע"א⁴⁴:

"וְאוֹלָם, הִנֵּה זֹאת בְּאַמַּת אַחַת מִתְחַבְּלוֹת הַיֵּצֵר הָרַע וְעַרְמָתוֹ, לְהַכְבִּיד עֲבוּדָתוֹ בְּתַמִּידוֹת עַל לְבוֹת בְּנֵי הָאָדָם,
עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר לָהֶם רוּחַ, לְהִתְבַּוֵּן וּלְהִסְתַּפֵּל, בְּאִיזָה דֶרֶךְ הֵם הוֹלְכִים,
כִּי יוֹדֵעַ הוּא, שְׁאֵלֹלֵי הָיוּ שְׂמִים לָבָם כְּמַעַט קָט עַל דְּרָכֵיהֶם, וְדַאי שְׂמִיד הָיוּ מִתְחִילִים לְהִנָּחַם מִמַּעֲשֵׂיהֶם,
וְהִיְתָה הַחֲרָטָה הוֹלְקֶת וּמִתְגַּבֶּרֶת בָּהֶם, עַד שֶׁהָיוּ עוֹזְבִים הַחֲטָא לְגַמְרֵי.
וְהָרִי זֶה, מַעֲיִן עֲצַת פִּרְעָה הַרְשָׁע, שְׂאֵמֵר⁴⁵, 'תִּכְבֵּד הָעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים' וְגו',
שֶׁהִיא מִתְכוּוֹן, שֶׁלֹּא לְבַד שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ לָהֶם רוּחַ כָּלֵל לְבַל יִתְּנוּ לָב אוֹ יִשְׁימוּ עֲצָה נְגִדוֹ,

⁴¹ בראשית, מט' - ד'.

⁴² באותיות ג'-ד'.

⁴³ ב"אגרת המוסר".

⁴⁴ בספרו הקדוש "מסילת ישרים", פרק ב'.

⁴⁵ שמות, ה' - ה'.

אֵלָא, הִיָּה מְשַׁתְּדֵל לְהַפְרִיעַ לְבָם מִכָּל הַתְּבוֹנָנוֹת, בְּכַח הַתְּמַדַּת הָעֲבוּדָה הַבְּלִתִּי
מִפְּסָקֵת".

ומבואר מדבריו הקדושים:

שמטרת היצר הרע, היא, להעסיק את האדם בדברי הַבְּאִי,
ועל ידי כך, הוא מבטל מן האדם את מחשבותיו.

וכך, עשה פרעה הרשע לעם ישראל, בגזירת השיעבוד.

ויעויין עוד, מה שכתב הגה"ק בעל "שם משמואל" זיע"א ⁴⁶:

"הנה, הגלות, היתה לנפש ולגוף,

כמו שכתוב ⁴⁷, 'לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם, כַּפַּל לְשׁוֹן.

והפירוש -

'לְפָרְעָה', היינו, שהיה מטמא לבבם לרע, והיא גלות הנפש,

'וּלְמִצְרַיִם', היינו, שיעבוד הגוף".

ומבואר מדבריו הקדושים:

שְׁפָרְעָה הַרְשָׁע, הרי הוא היצר הרע בעצמותו.

ולאור זאת, יובן, מאמר רבותינו ז"ל ⁴⁸:

"כך אומנתו של יצר הרע,

היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך,

עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, והולך ועובד".

שמכיוון שהיצר הרע מעסיק את האדם בדברי הבאי, ממילא, הוא מבטל ממנו
את מחשבותיו,

⁴⁶ בביאורו להגדה של פסח.

⁴⁷ שמות, יח' - ח'.

⁴⁸ שבת, קה' ע"ב.

נדה, יג' ע"ב.

ואזי, מחשבותיו פְּהִים, וּבְנִקֵּל הוא הולך ועובד עבודה זרה.

והנה, על מאמר הכתוב ⁴⁹, "וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם, וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו - וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם, וַיֵּרָא אִישׁ מִצָּרִי מִכָּה אִישׁ עֲבָרֵי מֵאֶחָיו", דרשו רבותינו ז"ל ⁵⁰:

" וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם' - רָאָה שְׂאִין לָהֶם מְנוּחָה.

הֲלֵךְ וְאָמַר לְפָרְעָה, מִי שָׁיֵשׁ לוֹ עֶבֶד, אִם אֵינוֹ נָח יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ, הוּא מֵת!

וְאֵלּוֹ עֲבָדֶיךָ, אִם אֵין אַתָּה מְנִיחַ לָהֶם יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ הֵם מֵתִים!

אָמַר לוֹ, לֵךְ וַעֲשֵׂה לָהֶם כָּמוֹ שֶׁתֹּאמַר.

הֲלֵךְ מֹשֶׁה, וְתַקֵּן לָהֶם אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, לְנוּחַ".

ולאור דבריו הקדושים של רבינו הרמח"ל זיע"א, יש לתמוה:

מפני מה, קיבל פרעה את עצת משה רע"ה, ונתן להם את יום השבת למנוחה,

והלא, מעתה, ימצא להם ריווח להתבונן במעשיהם?

והתבוננות זו, היא, דבר המנוגד למטרותיו של פרעה.

ברם, מכל מקום, לאור המתבאר נמצינו למדים, שעל ידי כך, הביאם פרעה הרשע, למצב שהם לא יכלו לשמוע את דברי הבורא ית"ש, ביד משה רע"ה.

שכן, על מאמר הכתוב ⁵¹, "וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה כֹּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה, מִקְּצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה", כתב אדונינו הרמב"ן זיע"א:

"לא בעבור שלא יאמינו ב-ה' ובנביאו, רק שלא הטו אוזן לדבריו 'מקצר רוח',

כאדם שתקצר נפשו בעמלו, ולא ירצה לחיות רגע בצערו, מדעתו שירווח לו אחרי כן.

ו'קוצר הרוח' - הוא, פחדם שלא יהרגם פרעה בחרב, כאשר אמרו שוטריהם אל משה.

⁴⁹ שמות, ב' - יא'.

⁵⁰ שמות רבה, פרשה א', כח'.

⁵¹ שמות, ו' - ט'.

ויעבודה קשה' - הוא, הדוחק שהיו הנוגשים אצים בהם, ולא יתנום לשמוע דבר ולחשוב בו".

ברם, דבר גדול ביותר טמון בעניין זה, דהנה, על מאמר הכתוב הנ"ל, הקשו רבותינו ז"ל⁵² :

**"וְכִי יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמִּתְבַּשֵּׁר בְּשׂוֹרָה וְאִינוּ שְׂמֵחַ?
נֹלָד לְךָ בֶן זָכָר, רִבְדָּה מוֹצִיאֲךָ לְחַרוּת, וְאִינוּ שְׂמֵחַ?
אִם כֵּן, מָה תִּלְמֹד לֹמֵר 'וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מִנְּשָׁה' -
אֵלָּא, שְׁהִיָּה קִשָּׁה בְּעֵינֵיהֶם לְפָרֵשׁ מֵעֲבֹדָה זָרָה".**

ומבואר מדבריהם הקדושים :

שְׂ- 'קוֹצֵר רוּחַ', פְּרוֹשׁוֹ, קוֹצֵר רוּחַנִיּוֹת.

וזאת, מחמת שהם היו שוקעים וטרודים בעבודתם, וכרצונו של פרעה הרשע,

וממילא, הם היו חסרים ברוחניות!

ולפיכך, הם לא שמחו מבשורתו של משה רע"ה, "בשורת הגאולה".

וכעין זה, כתב רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א⁵³ :

" 'מְקַצֵּר רוּחַ' - אוֹלֵי, כִּי לְצַד שֶׁלֹּא הָיוּ בְּנֵי תוֹרָה, לֹא שָׁמְעוּ!

וְלָזֶה? קָרָא 'קִצֵּר רוּחַ', כִּי הִתּוֹרָה מִרְחֶבֶת לְבֹ שֶׁל אָדָם".

ויעויין עוד, מה שכתב הגה"ק בעל "שפת אמת" זיע"א⁵⁴ :

"ואין הפירוש דווקא עבודה זרה ממש,

רק עבודה שהיא זרה להם, כי השמיעה צריך להיות פנוי מכל דבר",

דהיינו :

⁵² "ילקוט שמעוני", רמז קעח'.

⁵³ על הפסוק הנ"ל.

⁵⁴ בספרו הקדוש הנ"ל, פרשתו, מאמר לשנת תרנט'.

שבמושג של "עבודה זרה", טמון, אף עבודה שהיא זרה לו לאדם.

ואם כן, רק כאשר ליבו של האדם, פנוי מכל הבלי העולם,

אזי, פנויים אזניו, לשמוע את דבר הבורא ית"ש.

והנה, על מאמר הכתוב ⁵⁵, "ובני ישראל פרו וישרצו, וירבו ויעצמו במאד מאד, ונתמלא הארץ אתם", כתב רבינו עובדיה "ספורנו" זיע"א:

"פרו וישרצו - ואחר שמתו כל שבעים נפש, נטו לדרכי שרצים, שרצים לבאר שחת",

ומקורו טהור, מדרשת רבותינו ז"ל ⁵⁶:

"ונתמלא הארץ אתם" ⁵⁷ - נתמלאו בתי טרטראות, ובתי קרקסאות מהם".

ומבואר מדבריהם הקדושים:

שעם ישראל, היו משוקעים כל כך בתכניתו של פרעה,

עד כדי כך, שנטו לדרכי שרצים, שסופם להגיע לבאר שחת.

ויעויין עוד, מה שכתב הגה"ק רבינו חיים ויטאל זיע"א ⁵⁸:

שאחזת פרעה, היתה בעורף, נגד הגרון.

וכעין זה, כתב הגה"ק בעל "מבוא שערים" זיע"א ⁵⁹:

שפרעה מלך מצרים, יונק מן העורף.

ויעויין עוד, מה שכתב רבינו האר"י הקדוש זיע"א ⁶⁰:

⁵⁵ שמות, א' - ז'.

⁵⁶ על הפסוק הנ"ל,

"מדרש אגדה", בובר.

⁵⁷ שמות, א' - ז'.

⁵⁸ בספרו הקדוש "פרי עץ חיים", (שער חג המצות, פ"ז).

⁵⁹ שער ג', חלק ב', פרק טז'.

⁶⁰ בספרו הקדוש "שער הפסוקים", (פרשת "וישב").

"והנה, הקליפות נאחזים בכל האחוריים ...

האמנם, יש בחינת פרטיים בקליפות, הנקראים 'ארץ מצרים'. והיא בחינת הגרון שלהם, שהוא המַצַר היותר צר שבכל הגוף כנזכר ...

ולכן, שם כל מלכי מצרים הוא פרעה, ואינו שם פְּרֻטִי למלך אחד כנודע.

והנה, 'פרעה' בגימטריא 'עורף' עם הכולל.

גם 'פרעה' יש בו אותיות 'הערף',

לרמוז, כי אחיזתו הוא בְּעֶרְףִי שבקדושה" ⁶¹.

ז. ידוע בשם רבותינו המקובלים זיע"א - כי "מצרים", פירושו "מַצַר יָם".

וכמו שכתב ה"ריקנאטי" ⁶², על הפסוק ⁶³, "וַיִּנְרַב אֹתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ, וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָרָה, וַנִּתּוֹן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם":

"מילת מצרים, הוא לשון מיצר השכינה, הנקראת 'ים'."

והנה, פנימיותה של "גלות מצרים", היתה, "גלות הדעת" ^{64 65}.

וכשנעיין היטב בדבר, נראה, ש"דעת", פירושה חיבור, וכדלהלן:

א. אצל אדם הראשון וחווה, כאשר קיימו מצוות עונה, נאמר ⁶⁶:

"וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ, וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן, וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה".

ומצווה זו, הינה חיבור ב' גופים לאחד,

⁶¹ ויעוין עוד, מה שהאריך בזה, הגה"ק בעל שו"ת "מנחת אלעזר" זיע"א ממונקאטש, (חלק ג', סי' כט').

⁶² בפירושו על התורה, פרשת "מקץ".

⁶³ בראשית, מא' - מג'.

⁶⁴ כמבואר ב"זוהר הקדוש" (חלק ב', דף קס"א ע"א), יעו"ש.

⁶⁵ וכפי שכתוב בספר ישעיה (ה' - יג'):

"לִכְן גָּלָה עִמִּי מִבְּלִי דַעַת, וַיְכַבֹּדוּ מִתִּי רַעֲב, וְהִמּוֹנוּ צָחָה צָמָא".

⁶⁶ בראשית, ד' - א'.

וכמאמר הכתוב ⁶⁷, "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו, ודבק באשתו, והיו לבשר
אחד".

הא למדת:

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור.

ב. כתב אדונינו הרמב"ן זיע"א ⁶⁸:

"דע, כי חיבור זה הוא עניין קדוש ונקי, כשיהיה הדבר כפי מה שראוי - ובזמן
הראוי - ובכוונה הנכונה,

ואל יחשוב אדם, כי בחיבור הראוי יש גנאי וכיעור, חס ושלוש.

שהחיבור הראוי, נקרא ידיעה,

ולא לחינם נקרא כך ⁶⁹, 'ונדע אלקנה את חנה אשתו' ...

ודע, שאילו לא היה בדבר קדושה גדולה, לא היו קוראין אל החיבור ידיעה ⁷⁰ ...

אבל, כל בעלי התורה, מאמינים, שהשם יתברך ברא את הכל, כפי מה שגזרה
חכמתו,

ולא ברא דבר, שיהיה בו גנאי או כיעור.

שאם יאמר שהחיבור הוא דבר של גנאי,

הנה, כלי המשגל הם כלים של גנות, והרי השם יתברך בראם במאמרו.

כאשר הידיים, בעת שכותבין ספר תורה בטהרה, הם מכובדות ומשובחות,

⁶⁷ בראשית, ב' - כד'.

⁶⁸ "אגרת הקודש", השער הראשון.

⁶⁹ שמואל א', א' - יט'.

⁷⁰ וכתב בזה רבינו זיע"א, וז"ל:

"ואין הדבר כאשר חשב הרב המורה ז"ל ב'מורה הנבוכים' (ח"ב, פרק לו'. ח"ג, פרק ח'), בהיותו משבח
לאריסטו, על מה שאמר - כי חוש המישוש חרפה הוא לנו.

חלילה, אין הדבר כמו שאמר היווני ... "

וכשגונבות, או עושות דבר מגונה, הם מגונות,

כך הם כלי המשגל".

ג. על מאמר הכתוב ⁷¹, "וְאֶמְלֵא אֶתְּוֹ רוּחַ אֱלֹהִים, בְּחֶכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְקָל מְלָאכָה", כתב רש"י הקדוש:

" וּבְדַעַת' - רוּחַ הַקֹּדֶשׁ".

הא למדת:

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור,

כי אותה ה"דעת", מחברת בין הקדוש ברוך הוא, לבין אותו שזכה לזה.

ד. בכמה וכמה מקומות בדברי רבותינו ז"ל ⁷², מצינו, את המושג "בר דעת", לגבי עשיית מעשי קניין, וכיוצא בזה,

שהוא גם כן עניין של חיבור,

שכן, רק בשעה שיש לאדם את אותה "דעת", הוא יכול לעשות את כל אותם המעשים, המחברים אותו אל שאר אנשים "בני דעת".

ה. במסכת נדרים ⁷³, מצינו, את מה שהיו אומרים בארץ ישראל:

"דדא ביה ⁷⁴, כולא ביה,

⁷¹ שמות, לא' - ג'.

⁷² בבא מציעא, ח' ע"א.

חולין, לא' ע"א. ועוד.

⁷³ מא' ע"א.

⁷⁴ יעויין בדבריו המתוקים מדבש של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א (בספרו הקדוש "בן יהודע", שם).

שביאר את המילה "דא", כראשי תיבות, של דעת אמונה,

ללמדך:

שרק על ידי ב' דברים אלו, זוכה האדם לפרנסתו, אשר נקראת "מלאכה".

ומשכך, נעשה אותם אדם לאדם "שלם",

דלא דא ביה, מה ביה.

דא קני, מה חסר,

דא לא קני, מה קניי."

דהיינו :

אדם שיש בו דעת, יש בו הכל!

אבל אדם שאין בו דעת, מה יש בו!?

מי שקנה דעת, כלום לו יחסר לו!

אבל מי שלא קנה דעת, כל מה שיקנה לא יועיל לו!

הא למדת :

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור,

כיוון שעל ידה, יכול האדם להתחבר אל הווייתו.

ח. והנה, בכדי להוציא את "מידת הדעת מן הגלות", הוצרך הבורא ית"ש

לעשות זאת באמצעות ב' שלבים :

א. "גאולת הגוף", אשר הוא בבחינת "סור מִרְעֵי" ⁷⁵,

והוא כנגד "דם מילה" ⁷⁶, התלויה במידת היסוד וקדושת הדעת,

וגאולה זו, נעשתה, ביום חג הפסח.

ב. "גאולת הדעת והנפש", אשר הוא בבחינת "נְעֻשָׁה טוֹב" ⁷⁷,

והוא כנגד "דם פסח" ⁷⁸, המרמז אל דברי התורה הקדושה,

כיוון, ש"אדם", ראשי תיבות, של אמונה, דעת, מלאכה.

⁷⁵ תהילים, לד' - טו'.

⁷⁶ יעויין בפירושו של רש"י הקדוש, משם המכילתא דרבי ישמעאל, (שמות, יב' - ו').

⁷⁷ תהילים, לד' - טו'.

⁷⁸ יעויין בפירושו של רש"י הקדוש, משם המכילתא דרבי ישמעאל, (שמות, יב' - ו').

וגאולה זו, נעשתה, ביום חג השבועות,

וכמאמר הכתוב ⁷⁹, "וַיֹּאמֶר, כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ, וְזָה לְךָ הָאוֹת כִּי אֶנְכִּי שֹׁלַחְתִּיךָ, בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה".

ולצורך הבנת העניין, נבאר כדלהלן.

בגמרא ⁸⁰, מסופר על התנא הקדוש רבי יהודה בר עילאי, שהעיד על עצמו:

שכאשר הוא היה שותה ד' כוסות בליל הסדר, הוא היה נתקף בכאב ראש, שהיה אוחז אותו עד חג השבועות,

ובכדי לשכך את הכאבים הללו, הוא היה נאלץ לחגור חגורה על רקותיו.

והדבר צריך ביאור:

היאך היה אותו כאב ראש, פועל על אותו צדיק וקדוש, באופן אוטומטי, מידי שנה בשנה, במשך ז' שבועות,

והיאך הוא היה נפסק באופן אוטומטי, מידי שנה בשנה, בעת כניסת חג השבועות?

ובביאור העניין, ביאר הגה"ק חכם יהודה צדקה זיע"א ⁸¹:

כידוע, רוב סודות התורה טמונים בחלק האגדה שבש"ס, וגם במעשה זה טמון סוד נפלא.

⁷⁹ שמות, ג' - יב'.

⁸⁰ נדרים, מט' ע"ב.

⁸¹ הובאו דבריו בהגדה של פסח "דורש טוב", עמודים 44-41.

ויעיין שם בהקדמת הדברים:

"לפני שנים, בחול המועד פסח, התקיים מעמד חנוכת הבית לשיבת 'בית אליהו',

בהשתתפות מרן הגרא"מ שך זצ"ל,

וכבדו את הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת 'פורת יוסף', לשאת דברים לכבוד המעמד.

בתוך הדברים, אמר הרב צדקה, 'וורט', שמרן הרב שך ממש יצא מכליו, מרוב התפעלות ממנו".

ארבע כוסות ששותים בליל הסדר, הן כנגד ד' לשונות של גאולה "והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי",

ד' לשונות של גאולה אלו, אומר אדונינו הגר"א זיע"א⁸², אינן מילים נרדפות, אלא, ד' תחנות שונות בסדר הגאולה, כי גאולת מצרים, נעשתה ב-ד' שלבים.

"והוצאתי":

היה ב-א' תשרי,

מדובר על השנה הקריטית ביותר בתולדות האנושות, והיא שנת שנת ב' אלפים תמח' לבריאת העולם.

ובגמרא מבואר⁸³, שבאותו ראש השנה פסק השיעבוד מאבותינו במצרים, והופסקה עבודתם בחומר ובלבנים.

השלב השני, היה "והצלתי":

בליל היציאה, השתנתה מהותם של כלל ישראל,

הם הפסיקו להיות חפצא של עבדים, וחל עליהם שם בני חורין.

השלב השלישי, היה "וגאלתי":

שלב שהתרחש שנים עשרה שעות לאחר מכן, שהוא יציאה באמצע היום, יציאה שלא נעשית כדרכם של גנבים בלילה.

השלב הרביעי, היה "ולקחתי":

שלב שהפך את עם ישראל לעם, ז' שבועות לאחר מכן,

והוא, באמצעות קבלת התורה.

ואם כן:

⁸² בספרו הקדוש "אדרת אליהו".

⁸³ ראש השנה, יא' ע"א.

ד' לשונות של גאולה, הינם שטרי התחייבות, כעין שטרי המחאה, שנתן לנו הבורא ית"ש, על דרך גאולתינו.

והנה, בליל הסדר, כאשר אנו שותים ד' כוסות, ביאור הדבר:

שבשתייתם, אנו באים לפרוע את אותם ההתחייבויות, וכאשר אנו שותים את ד' הכוסות הראשונות, ממילא, פרענו את ג' ההתחייבויות הראשונות, שבאו ללמדינו את דרך גאולתינו מעול השיעבוד.

ברם, ההבטחה הרביעית, הבאה להפוך אותנו לעם, באמצעות קבלת התורה, אינה מתקיימת, כי אם בזמן "חג השבועות", זמן קבלת התורה.

ולפיכך, ראשו של רבי יהודה בר עילאי, היה כואב עליו:

שכן, יציאה לחירות מעול השיעבוד, ללא קבלת התורה, הינה, כעבד המשוחרר מבית האסורים, ללא תוכנית שיקום מסודרת, וללא מקום מאכל ומשתה ומקום מחסה -

אשר מעדיף את חזרתו לבית האסורים, מהיותו בין חורין, חסר כל.

וכך הם בני ישראל, שנעשו בני חורין ללא קבלת התורה,

אשר כמוהם כאותו העבד, באשר הם בעלי עצמאות ללא עצמאות,

ומשכך, אין לך כאב ראש, כדבר הזה!

ברם, כאשר אנחנו זוכים לקבל את התורה הקדושה בחג השבועות, אזי, אותו כאב ראש מתבטל מאליו,

שכן, באותה העת, הרי אנחנו בעלי עצמאות אמיתית!

ומעתה, לקושייתנו לעיל⁸⁴, בעניין מנוחתם של עם ישראל במצרים ביום השבת, אין מקום כלל ועיקר:

שכן, פרעה הרשע, המזוהם בתאוותיו,

⁸⁴ באות ו'.

ידע, שעל ידי החומריות והתאוות שבמצרים, לא יוכלו עם ישראל לשוב בתשובה.

וממילא, כפועל יוצא, הם לא יוכלו להתחבר אל מקור ה"דעת".

ומכיוון שכך, לא היה איכפת לו, לתת לעם ישראל את יום השבת למנוחה.

שכן, לדעתו השטחית והטמאה, כל זמן שיהיו עם ישראל משתעבדים בגופם, בכל ימות השבוע,

אזי, ביום השבת, הם יהיו תשושים ועייפים, מבלי יכולת חשיבה למרוד כנגדו.

ברם, משה רע"ה, בגודל חוכמתו וקדושתו, ביקש מפרעה "את יום השבת בדווקא",

שכן, ביום השבת, עם ישראל, יכולים להגיע לידי דרגות והשגות אין קץ.

וכפי שכתב רבינו האר"י הקדוש זיע"א ⁸⁵ :

שבשבת קודש, אין אחיזה לחיצונים.

וטעם הדבר, הוא :

מכיוון שפרעה דימה במחשבתו, את המנוחה, ל"מנוחת הגוף",

ומה שאין כן, משה רע"ה, דאג להם לישראל ל"מנוחת הנפש" ⁸⁶ .

ומעתה, נשכיל ונבין היטב, את מאמרו של "בעל ההגדה" ⁸⁷ :

⁸⁵ בספרו הקדוש "שער הכוונות", (דרושי ראש חודש).

⁸⁶ וכפי שאנו אומרים בתפילת מנחה של שב"ק:

"יום מנוחה וקדשה לעמך נתת ...

מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום השקט ובטח, מנוחה שלמה שאתה הוא רוצה בה.

יכירו בניך וידעו - כי מאתך היא מנוחתם, ועל מנוחתם יקדישו את שמך".

⁸⁷ מובא בסדר רב עמרם גאון,

וכן הוא בספר הכוזרי (ג', יא').

"אלו נתן לנו את השבת, ולא קרבנו לפני הר סיני, דיינו".

שכן, בכוח ההשגות שיכול האדם להשיג ביום השבת,
הוא יכול, להתנתק מגלות התאוות, ולהתחבר אל מקור ה"דעת", בבחינת
"גאולת הדעת".

ט. זאת תורת העוליה:

א. הדרך לזכות לידי "יישוב הדעת", בא לאדם, אך ורק על ידי "מנוחת
הדעת".

ב. הדרך לזכות לידי "מנוחת הדעת", באה לאדם, אך ורק על ידי לימוד
התורה הקדושה.

וכפי שהיה הדבר במצרים, אשר קודם מתן תורה היתה הדעת בגלות,
ורק לאחר מכן, כאשר קיבלו את התורה הקדושה, זכו לידי גאולת הדעת.

ברם, תנאי חשוב והכרחי מאוד, מצינו בכדי לזכות לתורה:

הוא, שיחיה האדם "חיי עראי", וכפי שהיו נוהגים "שבט לוי"⁸⁸.

שכן, "שבט לוי", הבינו, שתכלית העולם הזה - הוא "פרוזדור" בפני העולם
הבא⁸⁹, ואינו עיקר,

ובשל כך, לא היתה להם רדיפה מיותרת לתאוות העולם הזה.

ומעתה, נשכיל ונבין, את דבריו הקדושים של רש"י הקדוש, על מאמר הכתוב
בפרשתנו⁹⁰, "יזרו משפטיך לעקב, ותורתך לישראל, ושימו קטורה באפך, וכליל
על מזבחתך":

" יזרו משפטיך - ראויים אלו לכך",

⁸⁸ וכמו שנתבאר לעיל באות ב', בדברי אדונינו הרמב"ם ז"ע"א.

⁸⁹ אבות, פ"ד מ"ז.

⁹⁰ דברים, לג' - י'.

שכן, על ידי שהם עשו את תורתן קבע, ואת הבלי העולם הזה כעראי וכמי שאינם,

הם זכו להגיע לידי כתרה של תורה, המביאה לאדם "מנוחת הדעת", וממילא "יישוב הדעת",

ומשכך, אין "ראויים מהם", להורות הוראות לבני ישראל, על ידי "מנוחת הדעת ויישוב הדעת".

ומעתה:

כל אדם מישראל, החי חיי עראי, ויושב ועוסק בתורה,

זוכה לידי "מנוחת הדעת ויישוב הדעת, ו"נכלל בתוך מניינם של "שבט לוי"!

שכן, כמוהו כשבט לוי, אשר עושים את תורתם עיקר ומלאכתם עראי!

והנה, ידועים ומפורסמים, דברי רבותינו ז"ל⁹¹, על מאמר הכתוב⁹², "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, בְּהַבְרָאָם, בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם":

"אל תקרי 'בְּהַבְרָאָם', אלא בה"י בְּרָאָם".

וביאר בזה, הגה"ק רבינו משה אלשיך זיע"א - "האלשיך הקדוש"⁹³:

דהנה, על מאמר הכתוב⁹⁴, "בְּסִפְתָּ תַשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים, כָּל הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבּוּ בְּסִפְתָּ", דרשו רבותינו ז"ל⁹⁵, "אמרה תורה, כל שבעת הימים צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי".

והיינו, שצריך האדם לָשִׁים אל מול עיניו, את מאמר דוד הע"ה⁹⁶, "יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה",

⁹¹ מנחות, כט' ע"ב.

⁹² בראשית, ב' - ד'.

⁹³ ויקרא, כג' - לג'.

⁹⁴ ויקרא, כג' - מב'.

⁹⁵ סוכה, ב' ע"א.

⁹⁶ תהילים, צ' - י'.

שכל חייו, הינם חיי עראי, אשר סופם לבוא אל קיצם, ועל כן, בחג הסוכות, עליו לצאת מדירת קבע, אל דירת העראי. ומטעם כך, ברא הבורא ית"ש את עולמו, באות ה' - שכן, באות ה', נרמזים הדינים של דפנות הסוכה⁹⁷, אשר שיעורה הוא ב' דפנות והשלישית אפילו בטפח⁹⁸, וזאת, בכדי ללמד לאדם, שכל התכלית של העולם הזה, הינו "עולם עראי". והנה, ידועים ומפורסמים דבריו של ה"זוהר הקדוש"⁹⁹, שמילת "תשובה", הינה נוטריקון של מילת תשובה. ולאור המתבאר, נראה לבאר בזה: שמעלת התשובה האמיתית, הינה, כאשר ישיב האדם אל עצמו, שכל תכלית העולם הזה הוא עולם עראי, הנרמז באות ה', ובכך, הוא ימנע את עצמו מלחטוא, באשר כל הבלי העולם הזה חולפים כלא היו. ודבר זה, הוא אשר מונע את האדם מלשוב בתשובה, כאשר אין בו "מנוחת הדעת ויישוב הדעת"¹⁰⁰. ברם, כאשר יתחבר האדם אל התורה הקדושה, אשר היא שגורמת לו "למנוחת הדעת וליישוב הדעת", אזי, הוא יוכל לשוב בתשובה שלימה, באשר הוא ישכיל ויבין על דבר אמת, שכל העולם הזה הוא עולם עראי.

⁹⁷ היינו:

צורת האות ר' שבאות ה', מרמזת על ב' דפנות,

והאות י' אשר בתחתית האות ה', מרמזת על הדופן השלישית, ששיעורה אפילו בטפח.

⁹⁸ סוכה, ו' ע"ב.

⁹⁹ חלק ג', דף קכ"ב ע"ב.

¹⁰⁰ וכמו שנתבאר לעיל באות ב', בעניין הקושי לשוב בתשובה.

ומעתה, מצוות התשובה ומצוות לימוד התורה הקדושה, דבוקים ורחוקים זה בזה, הן לדברי רש"י הקדוש והן לדברי אדונינו הרמב"ן אשר נתבאר לעיל¹⁰¹, בעניין מאמר הכתוב¹⁰², "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ": שכן, הן לדברי רש"י הקדוש - שפסוק זה מדבר בעניין התורה הקדושה, והן לדברי אדונינו הרמב"ן - שפסוק זה מדבר בעניין התשובה, אי אפשר לו לאדם לשוב בתשובה, ולזכות "למנוחת הדעת וליישוב הדעת", ללא דברי התורה הקדושה, ואי אפשר לו לאדם העוסק בדברי התורה הקדושה באמת ובתמים, שלא ישוב בתשובה.

כי בשעה שזוכה האדם "למנוחת הדעת וליישוב הדעת", הוא משיב אל ליבו, שכל הבלי העולם הזה הינם בבחינת עולם עראי.

ובאותה השעה, כמוהו כשבט לוי, אשר נאמר בהם "יורו משפטיך ליעקב, ותורתך לישראל"¹⁰³, ואשר נאמר בהם "ראויים אלו לכך"¹⁰⁴.

והנה, בהלכות מוצאי יום הכיפורים, כתב הרמ"א זיע"א¹⁰⁵:

"והמדקדקים, מתחילים מיד במוצאי יום כפור בעשיית הספה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה".

ולאור המתבאר, נראה לבאר בדבריו הקדושים:

¹⁰¹ באות ב'.

¹⁰² דברים, ל' - יד'.

¹⁰³ דברים, לג' - י'.

¹⁰⁴ וכלשונו של רש"י הקדוש שם.

¹⁰⁵ שולחן ערוך, (או"ח, סימן תרכד', סעיף ה' בהגה, משם המהרי"ל - הגהות מיימוניות ורבינו ירוחם).

וכן הוא בדבריו, בהגה, בסימן תרכה'.

ובטעם הדבר, שכפל רבינו זיע"א עניין זה ב' פעמים, עיין בדברי ה"משנה ברורה" (סימן תרכה', סק"ב).

שהמדקדקים, הינם אותם אלו, אשר דקדקו עם עצמם בעניין התשובה ובעמלה של תורה,

וזכו להשיב אל ליבם, שכל הבלי העולם הזה הינם בבחינת עולם עראי,

וממילא, הם זכו "למנוחת הדעת וליישוב הדעת".

ולפיכך, עם צאת היום הקדוש, הם ממשיכים באותה העבודה,

ובונים סוכה, אשר אף היא מרמזת על עניין הבלי העולם הזה, שהם בבחינת עולם עראי.

בתפילת מנחה של יום הכיפורים, אנו מפטירים בעניינו של יונה הנביא ע"ה, אשר נצטווה להשיב את בני העיר נינוה בתשובה.

והנה, בזהותו של מלך נינוה, מצינו לדברי רבותינו ז"ל¹⁰⁶ :

"רַבִּי נְחוּנְיָא בֶן הַקָּנָה, אָמַר -

תַּדַּע לָךְ כַּח הַתְּשׁוּבָה!

בֵּא וּרְאֵה, מִפְרָעָה מְלֻךְ מִצְרַיִם, שְׁמֹרֵד בְּצוּר עֲלִיּוֹן הַרְבֵּה מְאֹד,

שְׁנֵאמַר¹⁰⁷, 'מִי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקִלּוֹי.

וּבְאוֹתוֹ לָשׁוֹן שְׁחָטָא, בּוּ בַלְשׁוֹן עָשָׂה תְּשׁוּבָה,

שְׁנֵאמַר¹⁰⁸, 'מִי כָמֹכָה בְּאֵלֶם ה' !

וְהִצִּילוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִבֵּיַן הַמֵּתִים.

וּמִנֵּיין שְׁלֵא מֵת?

שְׁנֵאמַר¹⁰⁹, 'כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת יָדִי, וְאַף אוֹתִידִי.

וְהִעֲמִידוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבֵּיַן הַמֵּתִים, לְסַפֵּר כְּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ.

¹⁰⁶ "פרקי דרבי אליעזר", (פרק מג').

¹⁰⁷ שמות ה' - ב'.

¹⁰⁸ שמות, טו' - יא'.

¹⁰⁹ שמות, ט' - טו'.

ומנין שהעמידו?

שנאמר¹¹⁰, 'ואולם, בעבור זאת העמדתיך'.

והלך ומלך בנינה.

והיו אנשי נינה כותבים כתבי עמל, וגוזלים איש לרעהו, ובאים איש אל רעהו במשכב זכור, וכאלו מעשים רעים.

וכששלח הקדוש ברוך הוא ליונה, להנבא עליה, להחריבה,

שמע פרעה, ועמד מכסאו, וקרע את בגדיו ולבש שק ואפר,

והכריז בכל עמו, שיצומו כל עמו שלשת ימים, וכל מי שאינו עושה הדברים האלו ישרף באש".

ויעויין עוד, במה שכתב בזה מו"ז הגה"ק רבינו דון יצחק אברבנאל זיע"א¹¹¹ :

"והנה, לא יתעוררו אנשי נינה, ולא מלכם, לעבוד את השם הנכבד, ולא להעביר את הגלולים והאלילים מן הארץ,

כי תמיד החזיקו באמונתם הנפסדת!

והוא אומרו -

'וירא האלהים את מעשיהם'¹¹², רצונו לומר, שבמצוות המעשיות בינם לחבריהם 'שבו מדרךכם הרעה'¹¹³,

אבל, לא שבו מאמונותיהם!

ועם כל זה, 'וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות'¹¹⁴, לפי שלא היתה הגזירה כי אם על החמס אשר בכפיהם".

¹¹⁰ שמות, ט' - טז'.

¹¹¹ יונה, ג' - י'.

¹¹² יונה, ג' - י'.

¹¹³ שם.

¹¹⁴ שם.

ולאור המתבאר, נראה לבאר בזה :

שעל אף שמצינו שפרעה הרשע שב בתשובה, הן בקריעת ים סוף והן בנינוה,
מכל מקום, מכיוון שתשובתו לא נעשתה על ידי תורה,
לפיכך, הוא שב לסורו.

שכן, אין מציאות כלל ועיקר, שישוב האדם בתשובה, ויפנים אל ליבו שכל
העולם הזה הוא בבחינת עראי, ויזכה "למנוחת הדעת וליישוב הדעת", ללא דברי
התורה הקדושה.

ומשכך, כמוסר השכל אל האדם, נתקנה קריאה זו ביום הכיפורים, ללמד לנו את
דרכי התשובה השלימה והאמיתית.

וצא ולמד, את דרגתו של העוסק בדברי התורה, אשר נאמר עליו מאמר הכתוב
בפרשתן ¹¹⁵, "יורו משפטיך לעקב, ותורתך לישראל":

דהנה, על מאמר הכתוב בעניין עבודתו של הכהן הגדול בבית קדשי הקדשים ¹¹⁶,
"וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד, בְּבֵאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צֹאתוֹ, וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ
וּבְעֵד כָּל קֹהֵל יִשְׂרָאֵל", דרשו רבותינו ז"ל ¹¹⁷ -

"אמר רבי אבהו, וכהן גדול לא אדם היה?

אלא, פה הוא דאמר רבי פנחס, בשעה שהיה רוח הקדש שרוי עליו, היו פניו
בוערות כלפידיים עליו,

הדא הוא דכתוב ¹¹⁸, 'כי שפתי כהן ישמרו דעת וגוי'.

וביאר בזה, הגה"ק בעל "מתנות כהונה" זיע"א -

"ויצא מכלל אדם, לכלל מלאך".

והיינו -

¹¹⁵ דברים לג' - י'.

¹¹⁶ ויקרא, טז' - יז'.

¹¹⁷ ויקרא רבה, פרשה כא', יב'.

¹¹⁸ מלאכי, ב' - ז'.

שקדושתו של הכהן הגדול, ודבקונו בדברי התורה הקדושה, אשר הביאתו לבחינת עולם עראי, "ולמנוחת הדעת וליישוב הדעת",

הפקיעה ממנו את השם "אדם", והביאתו לכלל השם "מלאך".

ולאור דבריו הקדושים של אדונינו הרמב"ם זיע"א¹¹⁹, בעניין "שבט לוי":

כל העוסק בדרך זו באמת ובתמים, כמוהו כשבט לוי, "ויצא מכלל אדם, לכלל מלאך".

והנה, על מאמרו של ירמיה הנביא ע"ה¹²⁰, "זאת אָשִׁיב אֶל לְבִי, עַל כֵּן אוֹחִיל", דרשו בזה רבותינו ז"ל¹²¹:

"וְאֵין זְאֵת, אֶלָּא תוֹרָה,

שְׁנַאֲמַר¹²², 'זְאֵת הַתּוֹרָה'."

והביאור בזה:

שכאשר מבין האדם, שמעלת התשובה דבוקה וחבוקה בלימוד התורה הקדושה,

אזי, אותה התורה הנקראת "זאת", מביאתו לידי התשובה הנקראת "אָשִׁיב".

ובשכר זאת, מתקיים בו "על כֵּן אוֹחִיל".

וכבר מצינו למאמר רבותינו ז"ל¹²³, "אין ביד ישראל אלא הקווי, כדאי הן לגאולה בשכר הקווי",

ובוודאי, שעל אחת כמה וכמה, כאשר יש ביד האדם תורה ומעשים טובים, וְקווי שהוא בבחינת "אוֹחִיל", שכדאי הוא להיגאל בכל העניינים.

יתן ה' יתברך, שנוזכה לזה. אמן.

¹¹⁹ אשר הובאו לעיל באות ב'.

¹²⁰ איכה, ג' - כא'.

¹²¹ איכה רבה, פרשה ג', ז'.

¹²² דברים, ד' - מד'.

¹²³ "ילקוט שמעוני", (תהילים, רמז תשלו').

"וְצַתַּתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְזוּמַתִּי יָד וְשֵׁם"

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- נחמה נעמי דידי (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבונג) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של הקדושים אשר נרצחו על קידוש ה'

בחג "שמחת-תורה" תשפ"ד